

غزوه بنی‌مصطلق؛ پیروزی مجدد سپاه اسلام پس از صلح حدیبیه

غزوه بنی‌مصطلق در سال ششم هجرت و بعد از ماجرای صلح حدیبیه به وقوع پیوست

غزوه بنی مصطلق در سال ششم هجرت و بعد از ماجرای صلح حدیبیه به وقوع پیوست و اگرچه غنایم فراوانی نصیب مسلمانان کرد، ولی بروز رخدادهایی در مسیر بازگشت سپاهیان اسلام از این غزوه، به نزول سوره منافقون منجر شد.

علی اکبر عباسی عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان

غزوه بنی مصطلق در شعبان سال پنجم یا ششم هجرت به وقوع پیوست. در این نبرد، قبیله بنی مصطلق شکست خوردند و ۲۰۰ نفر از آنها اسیر شدند؛ همچنین اموال و دارایی‌های فراوانی به غنیمت سپاه اسلام درآمد. سوره مبارکه منافقون نیز هنگام بازگشت از این غزوه، بر پیامبر(ص) نازل شد. خبرنگار ایکنای اصفهان در سالروز وقوع غزوه بنی مصطلق، به منظور آشنایی بیشتر با علت وقوع این غزوه و وقایع بعد از آن، گفت وگویی با علی اکبر عباسی، عضو هیئت علمی گروه تاریخ دانشگاه اصفهان انجام داده است که متن آن را در ادامه می‌خوانید.

ایکنای - علت وقوع غزوه بنی مصطلق چه بود؟ آیا این جنگ جزو غزوات ابتدایی محسوب می‌شد یا نبردی دفاعی بود؟

کتاب المغازی محمد بن عمر واقدی، یکی از قدیمی‌ترین منابع اولیه در تاریخ اسلام بوده که به دست ما رسیده است. در این کتاب، علت وقوع جنگ بنی مصطلق و وقایع حین و بعد از آن ثبت شده است. این نبرد بعد از ماجرای صلح حدیبیه به وقوع پیوست. خزاعی، قبیله بزرگی از اعراب یمانی بود که بنی مصطلق، شاخه فرعی آن محسوب می‌شد. واژه مصطلق به معنای خوش‌آهنگ است و به علت خوش الحان بودن اجداد این طایفه، اعضای آن به بنی مصطلق معروف شدند.

ماجرای آنجا آغاز شد که در سال ششم هجرت به پیامبر(ص) خبر رسید که افرادی از این قبیله در پی متحد کردن دیگر کفار هستند تا جنگی علیه ایشان ترتیب دهند. حارث بن ابی ضرار که رئیس طایفه بنی مصطلق بود، پس از اقامت رسول خدا در مدینه و تشکیل حکومت اسلامی در این منطقه، مانند سایر بزرگان کفار، احساس خطر کرد، درصدد مبارزه با این دین جدید برآمد و پس از هم‌پیمانی با دیگر طوایف، قصد هجوم به مدینه را کرد. پیامبر(ص) به محض دریافت این خبر، بریده اسلمی را به عنوان هم‌پیمان با کفار نزد حارث فرستاد و پس از اطمینان از قصد هجوم آنان، پیش‌دستی کرد و برای نبرد با آنها به همراه گروهی از مهاجران و انصار، از مدینه به سوی سرزمین بنی مصطلق به راه افتاد.

ایکنای - آیا پیامبر(ص) در دیگر غزوات نیز از شیوه کسب اطلاعات از طریق گماشتن جاسوس‌هایی در میان سپاه دشمن بهره می‌برد؟

بله. یکی از روش‌های ایشان برای زیر نظر گرفتن دشمن و تحرکات آن، کسب اطلاع از جبهه مقابل به واسطه حضور افراد مسلمان در سپاه دشمن بود. آنها اطلاعات نظامی جبهه مقابل را به پیامبر(ص) مخابره می‌کردند. ایشان نیز با درایت، هوش سیاسی و کسب اطلاعات زیاد، هم تحرکات دشمن را زیر نظر می‌گرفت و هم جاسوس‌های آنان را شناسایی می‌کرد و برخورد قاطعی با آنها انجام می‌داد. مثلاً، در مسیر حرکت به سمت نبرد با بنی مصطلق، یکی از جاسوسان دشمن شناسایی و گردن زده شد. امام علی(ع) نیز در نامه‌ای به قثم بن عباس، فرماندار مکه، صراحتاً از واژه جاسوس استفاده کرده و می‌فرماید: «جاسوس من در مغرب اطلاع داده که قرار است به مکه حمله شود.» عزت‌الله رادمنش در کتاب «تاکتیک‌های جنگی پیامبر اسلام»، به خوبی این موضوع را بررسی کرده است.

ایکنای - سرنوشت غزوه بنی مصطلق چه شد و دستاوردهای این نبرد برای مسلمانان چه بود؟

در خاتمه این جنگ، تمام اموال بنی مصطلق به عنوان غنیمت جنگی ضبط و گوسفندان و شتران فراوانی میان جنگجویان تقسیم شد. ۱۰ نفر از سپاه دشمن کشته شدند و بقیه به اسارت درآمدند. در میان اسرا، تعدادی زن نیز حضور داشتند که از جمله آنها، جویرییه، دختر حارث بن ابی ضرار بود که جزو اسرای ثابت بن قیس محسوب می‌شد. او از پیامبر(ص) درخواست کرد تا ایشان پولی به عنوان بهای آزادی، برای پرداخت به ثابت در اختیار وی قرار دهد. پیامبر(ص)، جویرییه را از ثابت خرید و او را آزاد کرد. در پی این اقدام، سایر افراد سپاه نیز ۱۰۰ نفر از اسرای زن را بدون دریافت بهایی آزاد کردند. بعداً جویرییه مسلمان شد و به همسری

پیامبر(ص) درآمد. پس از این ماجرا، طی اتفاقاتی، پدر وی، حارث بن ابی ضرار به همراه دو پسرش نیز به اسلام گرویدند.

ایکنا - بروز چه وقایعی در این جنگ، به نزول سوره منافقون منجر شد؟

در راه بازگشت از این غزوه، وقوع دو رخداد، به نزول آیات سوره منافقون منجر شد. اتفاق اول مربوط به وقوع درگیری بین انصار و مهاجران سپاه بود. آنها که بسیار تشنه و خسته به چاه آبی رسیده بودند، بر سر نوبت کشیدن آب از چاه با یکدیگر درگیر شدند. پس از این کشمکش، عبدالله بن ابی، بزرگ خزرج که ظاهراً با پیامبر(ص) همسو و هم پیمان، اما در واقع جزو منافقان بود، در جمع خصوصی منافقانی از انصار، آنها را علیه مهاجران شوراند. این خبر به وسیله زید بن ارقم، نوجوانی از انصار به گوش پیامبر(ص) رسید و ایشان بسیار ناراحت شد. هر چند عبدالله بیان این سخنان را انکار کرد، اما فرشته وحی بر پیامبر(ص) نازل شد و آیات اولیه سوره منافقون را مبنی بر دروغگو بودن عبدالله بن ابی قرائت کرد.

ماجرای دیگر در مسیر بازگشت، افک و تهمت به عایشه، همسر پیامبر(ص) بود. هنگامی که عایشه در یکی از منزلگاه ها به سبب انجام حاجتی از کاروان جا ماند، منافقان تهمت هایی به سوی او و صفوان بن معطل سلمی که وی نیز برای انجام اموری کاروان را همراهی نکرده بود، روانه کردند، ولی قرآن مجید در آیه ۱۱ سوره نور، وقوع این رخداد را تکذیب کرد.

الهه سادات بدیع زادگان